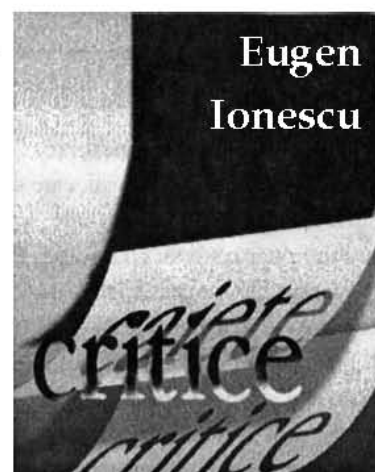

Eugen Ionescu

Texte recuperate (II)



Abstract

Eugen Ionescu returned to the Romanian cultural life immediately after the events in December 1989 (after his return to the theatre in 1964). In the last two decades, he has published numerous books, among which we can find some containing literary writings from the 30'. The readers however, didn't access to some of them (over 60), namely essays, chronicles prepared in the 90' for a book. Until this is achieved and for their publishing in a book and in the collection "Opere Fundamentale", the magazine "Caiete Critice" offers these writings to His Majesty, The Romanian Reader, at the celebration of 100 years since the birth of the critic and man of culture who is and will be for eternity, EUGEN IONESCU.

Key-words: private diary, the Romanian gothic, Bucovina, rural expressionism.

Eugen Ionescu revine impetuos în viața culturală din România imediat după decembrie '89 (în continuarea unei reveniri îndeosebi teatrale, deschise în '64). În decursul ultimelor două decenii, i s-au publicat multe cărți, dintre care câteva au în conținut scrieri literare din româneștii ani '30. N-au reușit să se restituie cititorului câteva zeci (peste 60) de eseuri critice, cronici ori Nota - care au fost pregătite în anii '90 pentru o carte.

Până la și pentru întruparea lor într-o carte și integrarea în dorita ediție de Opere, revista Caiete Critice le găzduiește și le oferă omagial Măriei sale Cititorului Român, cu prilejul Centenarului nașterii criticului și a omului de cultură care este și va fi și dincolo de acest veac. [Marin DIACONU]

Protecție... critică

De câțiva timp revista noastră e ținta câtorva atacuri puerile prin foi obscure ca „Snopi”, „Robi”, „Bobi” etc. Identificați cu greutate, pare-se că vreo câțiva tineri dintre aceștia frecventează „cenaclul” d-lui Lovinescu și s-au simțit oamenii obligați să plătească... taxa. Căci dacă oricine are dreptul, duminica, să urce de pe stradă, fără să-și dea numele, în biroul criticului să depui acolo, sub protecția amfitrionului, produsele sale, nu înseamnă că nu e obligat la contravaloare.

Cineva povestea că la Neapole, unde nu există anumite mici chioșcuri publice de... reculegere și înseninare, un demn și im-

pozant personagiu își găsisse o foarte fructuoasă – ca să zicem așa – îndeletnicire. Învăluit într-o largă pelerină neagră, invita, „contra taxă”, pe ce goniți de necesitate, să se ușureze sub învăluitoarea lui mantie critică.

Patronul originalului cenaclu numea operația asta: „a organiza teoretic pozițiile cucerite” și așa o fi, dar unde greșește e când exagerează obligațiile celor constrânși de necesități ori ce, impunându-le să atace lumea pe cărări tănuite.

E. I.

„România literară” nr. 17,

11 iun. 1932, p. IV (Efemeride)

(după textul despre Matilda Radovici)

Matilda Radovici

Acesta este numele unei viitoare frunză a teatrului nostru. În scurta scenă din *Scampolo* jucată la examenul de absolvire a Conservatorului, d-șoara Matilda Radovici a revelat juriului și celor asistenți un rar talent. Calitățile de naturalețe, de sobrietate, de disciplină a emoției s-au îmbinat cu inteligența sigură a efectului.

Printre actorii noștri, convenționali, stridenți, falși, plini de ticuri, – jocului conținut și totuși liber al Matildei Radovici cu atât mai multă strălucire. Matilda Radovici nu este o speranță, e o certitudine. Treptele de aur ale gloriei le va păși – v-o spun – cu graba pe care talentul său, dar și pauperitatea artiștilor noștri o cer.

Simplitatea savantă a Matildei Radovici este necesară: ea este sortită să alunge multe din complicitățile naive și din multe alcătuiți cu albe sfori care dezgustă publicul de teatru românesc.

Că „nimic nu e mai neplăcut în teatru decât teatralul” nu este un paradox, ci un adevăr – pe care d-șoara Matilda Radovici îl înțelege, îl realizează de-acum încolo.

E. I.

„România literară” nr. 17,
11 iunie 1932, p. IV (Efemeride)

Notă pentru d-l Emil Gulian

P. S. – Schema argumentării din articolul meu despre *Viața lui Mihai Eminescu*, apărut în „Azi” și discutat de d-l E. Gulian în numărul trecut al „României literare”, e acesta: neavând posibilitatea de a intui viața interioară a insului prin date și fapte sociale, biografia este nejustificabilă.

D-l E. Gulian răspunde schematic! Putem cunoaște configurația spirituală a insului pentru că avem intuiție.

Luând ce era de dovedit drept dovadă, d-l E. Gulian reasează un clasic sofism. Nu putem deci lua parte la discuție, cât timp d-l E. Gulian nu sparge cercul.

E. I.

„România literară”, nr. 25,
6 aug. 1932, p. IV. (Efemeride)



Lateral [III]

Deficiența capitală a romanului lui Huxley (*Contrapunct*) constă în confuzia tehnicilor: gerul hibrid al romanului filosofic! Degradare a filosofiei; falsă, ridiculă înălțare a literaturii.

Literatura are tehnica ei proprie. Un filosof în literatură sau un filosof în critica literară este un diletant. Tot atât de răufăcător ca un literat în filosofie. Mie îmi par atât de clare aceste adevăruri, încât îmi este chiar oarecare jenă să le scriu.

Există un ciudat și nejustificat primat al filosofiei. Dar dacă aș face o ierarhie a valorilor, aș pune arta pe o treaptă superioară celei filosofice. Arta, conținut de viață, cuprinde și problematicele filosofiei și toate drumurile spirituale. Dar problema trebuie raportată la individ și la dramatismul său particular și subsumată – ca să zic așa – individului. În *Contrapunct* eroii sunt cu totul descărnați, convenționalizați, „dezintegrați” și reprezentanți discursivi (numere de ordine) ai problemei care se eliberează de

cuprinsul individual și de orice emoție – îndepărtându-se de planul estetic spre planul discursiv, vreau să spun, pe planul tehnicii filosofice.

Toți poeții mari au fost preocupați de problemele cunoașterii și s-au crezut, în primul rând, filosofi: de la *Horățiu* până la ... *Sully Prudhomme* (astăzi poezia modernă – poezia pură – înțelege distincția și efectuează raporturile de cuprindere), dar au fost poeți fără voia lor. Și dacă trăiesc astăzi o datorează desigur numai valabilității lor estetice.

Orice poziție filosofică se poate depăși; orice poziție filosofică poate fi combătută sau dezmințită. Arta nu este dezmințită decât de lipsa de talent sau de lipsa de proprietatea tehnicii: cazul *Contrapunct*, sau cazul indigen *Cerna* (*mutantis mutandis*).

Nu poate fi, desigur, epuizată, într-un cadru atât de restrâns ca cel de față, această amplă și gravă problemă. Dar pentru înlăturarea confuziilor, ar fi ridicol să pretindem un erou de roman să nu aibă preocupări intelectuale; și ar fi nonsens să eliminăm din conținutul de viață, viața ideilor. Ele trebuie subsumate emoției și colorate de emoție: viața este emoție.

Sunt romane moderne care – *veche eroare!* – înfățișează pentru uzul diletanților sau al profanilor, problematica vremii noastre: filosofie sau sociologie vulgarizată, pe uzul tuturor (La noi există, doar – și e mai bine –, o bibliotecă populară de „Cunoștințe folosite”). Orișice conținut estetic se elimină, inițial.

Cititorul se simte înălțat, pentru că și se cultivă și miră sentimente frumoase. Iar filosoful este încântat pentru că își reîntâlnește acolo propriile preocupări. Pentru că nu are sensibilitate estetică, el crede că o necesitate estetică nu e posibilă.

Odată însă cu trecerea timpului, prezența vie a acelor probleme dispare și romanul (de pildă, *Contrapunct*) devine o serie insipidă de tirade ilizibile, în interesante sau depășite. După cum – o! ironie – textele filosofice nu se mai citesc de la o vreme decât pentru unele calități estetice, laterale și accidentale.

Vitrină [I]

BIZU, de d-l E. Lovinescu, a apărut. Ne vom ocupa de această carte în numărul 4 al „Axei”.

*

CRONICELE LITERARE de d-l Pompiliu Constantinescu vor apare în volum cu titlul: *Uite popa, nu e popa*.

*

GEORGE-DORU DUMITRESCU nu va mai fi editat de „Cartea Românească”. De asemenea, este reziliat contractul cu d-l **CAROL ARDELEANU**. În schimb, apare **Kiribiri** (Meny Toneghin). Această tristă stare de lucru este edificatoare și asupra spiritului mercantil și aliterar al „Cărții Românești” și asupra prostului gust al lui Meny Toneghin. Lucruri, de altfel, știute.

*

PUBLICUL este insistent rugat să nu citească mizeria denitivă a lui Cezar Petrescu: *Hatmanul și nepoata lui Toma* sau așa ceva.

*

„Ulyse” este o revistă de tineri foarte consistentă și variată. Numărul 4, care va apare la sfârșitul lunii curente, va fi o surpriză.

Vitrină [IV]

D-l **RADU GYR** va face să apară *Corabia cu păsări* (poezii) și un studiu despre *Evoluția simbolului în divinitate și artă*.

D-l Radu Gyr, care, câțiva ani, a stat retras de larma publicității, s-a construit și definitivat.

Volumele sale vor fi dovezi și roade.

*

ANTOLOGIA POETILOR TINERI o reamunțăm. Va apare sigur. Va fi scoasă de d-l Ion Pillat, Zaharia Stancu și – îmi spune cineva – Perpersicius.

Nu m-am îndoit niciodată de bunăcredință, de generozitatea și de gustul d-lui Ion Pillat, acest poet prețios și prețios poet. Mă tem însă ca gustul său să nu fie circumscris. Mă tem că va alege – din literatura celor

tineri – ceea ce nu reprezintă o notă diferențiată, dar ceea ce seamănă, mai mult sau mai puțin, cu generația poetică a d-lui I. Pillat.

Se poate – și sper – că aceste aprehensiuni vor fi dezmințite. D-l Ion Pillat este unul din rarii noștri oameni tineri de patruzeci de ani.

Curier [VII]

Lupii este o carte cu mizerii. Indignarea face versuri, mizeriile fac proză: proză de mizerie.

Mizeriile nu fac fotografii (*Lupii* a încercat să fie o fotografie tendențioasă, în care să fie puse umbre pe anumite peisagii și chipuri abhorate.)

Vom reveni asupra cazului.

Critice de d-l Pompiliu Constantinescu au apărut în Editura „Vremea”. D-l ȘERBAN CIOCULESCU a scris cel mai bun articol din carieră în „Adevărul...” din martie cor., în care se arată cât de puțin critic este d-l Pompiliu Constantinescu.

Când vor apare (?) *Critice* de d-l Șerban Cioculescu, d-l Pompiliu Constantinescu își va scrie desigur și el cel mai bun articol din carieră, arătând cât de puțin critic este d-l Șerban Cioculescu.

Iată cum criticii români au spirit autocritic în doi.

„VREMEA” în numărul de Paști, a întreprins o anchetă: „În ce cred?...”, printre alții, d-nii Trancu-Iași, Victor Eftimiu, G. Vraca etc. Este și un răspuns al d-lui G. Călinescu, cel care, crezând în „Sburătorul” a slujit „Gândirii” – cel care, crezând în „Gândirea”, a slujit „Sburătorul”. Iată textul inteligentului critic: „Cred în necesitatea adevărului exprimat cu hotărâre în toate domeniile. Încolțit, bârfit, atacat, înlăturat, omul trebuie să lupte pentru ideea lui”.

Nu înțelegem pentru ce luptă oare atât de violent, aprig, total, d-l Călinescu?

A apărut *Charlot* de ION CĂLUGĂRUL, Editura „Vremea”. O palchetă critică despre personagiul legendar lansat de Charlie

Chaplin, cu 4 fotomontaje de Titina Căpitănescu.

Rapid-Constantinopol-Bioram, cartea d-lui CAMIL PETRESCU, are multe poze foarte frumoase, cu vederi din *Constantinopol*, un număr restrâns de pagini.

Iarăși, „Vremea”: d-l TUDOR MUȘATESCU crede în talent. Fericiți cei ce n-au văzut și au crezut.

Tipografia Cărților bisericești a scos din teascuri: *Iconoclaști și apostoli contemporani* de ION GH. SAVIN, profesor universitar.

Doamna FLORICA CAPSALI va da, împreună cu d-l GABRIEL NEGRY un recital coregrafic, vineri 28 aprilie, ora 9 seara, în sala *Operei Române*. Se va interpreta, după muzică de Schumann, Kreisler, Debussy, Satiè, Ravel, Severac, Monpou, Brăiloiu etc. Acompaniamentul la pian va fi susținut de d-l I. Filionescu.

Publicul nostru îndrăgît de adevărata artă va răspunde acestei vești atât de îmbucurătoare, ca și-n alte dați.

D-l LUCIA BLAGA a tipărit un nou volum de versuri, *La cumpăna apelor*. Speculând unele elemente, teme, motive decorative din celelalte volume, d-l Blaga reușește totuși, în câteva rânduri, să scoată un sunet nou. Avem impresia că frumosul destin liric al d-lui L. Blaga s-a încheiat aici – unde începe destinul său filosofic.

Tot ancheta „Vremii”: d-l VRACA crede, „pentru bucuria” d-sale „în oricine, în orice, în tot”.

Și noi credem în mentalitatea curcubeului și în deșteptăciunea actorilor.

După Paști apare, în vitrina cărților, romanul lui ADRIAN HURMUZ: *Un strigăt în noapte*.

*

Ultimul număr al „DISCOBOLULUI” aduce un material literar și ideologic de preț. Revista își urmează un drum ascensiv, stabilind convingerea că este o manifestare depășind cadrul publicațiilor minore.

Colaborează: Mircea Eliade, Arșavir Acterian, Eugen Ionescu, Emil Cioran, Petru Manoliu, Horia Stamatu, Emil Botta, Petre Boldur și redactorii: Dan Petrașincu, Ieronim Șerbu, Horia Liman.

*

O carte cu noroc pe piață: *Floarea neagră* de HORIA OPRESCU. A atins ediția a doua. Editura „Cugetarea”.

Curier [VIII]

A apărut, frumos înfățișat de Ed. „Naționala Ciornei”, un nou roman de GEORGE MIHAIL ZAMFIRESCU, *Maidanul cu dragoste*, în două cuprinzătoare volume de 650 pagini. Lei 140.

*

A apărut „Strada”, anul II, nr. 10–1. Revistă a unei tinere grupări literare din Câmpina. Se sărbătorește scriitorul prahovean I.A. Bassarabescu, membru al Academiei Române. Ținuta corectă.

*

Cu ultimul număr, revista „RĂBOJ” își crestează un an de la apariție, prin câteva semne de tristețe primăvăratice. Ni se anunță o schimbare; o dorim înspre mai multă voie bună și mai puțină risipă de talent.

*

ECOUL, după o polemică de cafea: se spune că ar mai fi destui naivi nepricepuți, care socotesc și azi, semidoct și dragomirescian, cum că există o știință a criticii.

De altă parte, se mai spune că ar exista și celălalt soi de inteligențe, opuse celei dintâi, și care cinstește, tont și lovinescian, numai partea subiectivă a criticii, acel fel de impresionism diletant, care nu e decât flecăreală.

Noi, ca să fim cinstiți, cunoaștem însă patru soiuri autohtone din această rară specie, uneori bipedă: redactorul de presă,

agentul de publicație, criticul-meseriaș și prietenul admirativ. Am putea și aici indica nume, dar deocamdată le lăsăm să fie ghicite.

*

D-l PETRU COMARNESCU scrie o carte despre *Tânăra generație*. Păcat. (Pentru d-l Comarnescu sau pentru tânăra generație?)

*

CONSTANTIN FÂNTÂNERU, proaspătul și deja uitatul romancier, scrie, la țară, un nou roman, care să-l învie.

Avem sincere și mari speranțe că romanul cel nou va fi mai bun decât cel vechi.

*

D-l ȘERBAN CIOCULESCU nu își anunță încă, din fericire, un volum de critică.

*

Despre romanul d-lui MIRCEA ELIADE *Maitrey* vom scrie în numărul viitor o cronică literară.

Să se afle de pe acum că acest roman este cu multe trepte deasupra mediei noii proze românești. S-ar putea ca tehnica romanului să convie, mai mult decât eseul, mai bine decât polemica sau pamfletul, necesităților temperamentale și structurii tânărului scriitor. Gloria d-lui Mircea Eliade va fi, poate, în a deveni, mai ales, un romancier.

*

S-a deschis „SALONUL OFICIAL”. Nu expun pictori buni. Expun în schimb ceilalți. Nu vizitați „Salonul oficial”.

*

D-l IBRĂILEANU n-a făcut încă să apară romanul d-sale. Mai putem respira.

*

D-l MIHAIL SADOVEANU pregătește, probabil, o carte nouă. Idem, d-l CEZAR PETRESCU. Idem, d-l IONEL TEODOREANU.

*

„DACIA” se numește un ziar săptămânal care apare de curând. Un redactor al „Daciei”, cu care ne-am întâlnit, și-a cerut scuza de felul cum apare zisul ziar. Era

rușinat la culme. Promitea că se vor depune eforturi gigantice ca să se „onorabilizeze” ziarul.

*

Ziarul „ULTIMA ORĂ” a dispărut, în ultimul timp, de pe piață. Probabil că nu mai apare.

*

„Omul liber” n-a apărut vreodată, decât în imaginația aprinsă a d-lui J. TH. FLORESCU.

*

Citiți „FLOAREA DE FOC”

*

Nu mai citiți „ADEVĂRUL LITERAR...”

*

D-l Ovidiu Papadima publică. Zău. Eu știu unde.

*

D-nii Barbu Slușanschi, N. Tcaciuc-Albu, Iulian Vesper scriu la „JUNIMEA LITERARĂ” (Cernăuți). Scriu foarte frumos.

O decizie universitară

Din nevoia de a limita exercițiul libertăților, ca el să nu devie primejdios societății, se poate ajunge la suprimarea lor.

Universitatea din Iași a căzut – de curând – în acest păcat, când a hotărât ca studenții să-și ia obligația de a nu face parte din nici o organizație politică și să declare că acceptă sancțiunea exmatriculării în caz de încălcare a acestui virtuos consemn.

Mai întâi e de mirare ca într-o instituție care nu e în criză de autoritate disciplinară să fie nevoie de consimțământul celor supuși acestei discipline pentru a primi anticipat riscurile asperității pedepselor. Aspectul acesta contractual este o ciudată inovație a Universității din Iași.

Iar în al doilea rând, decizia este neconstituțională, fiindcă violează libertatea politică și libertatea de asociație a studențimii care – împlinind vârsta de 21 de ani – are dreptul, noi credem chiar datorită, să facă politică și deci să adere la o organizație de acest fel.

Pot exista asociațiuni periculoase siguranței și ordinei? Legea dă mijlocul desființării acestora, dar numai a acestora. Există agitatori printre studenți? Să nu întârziem sancțiunile juste contra acestora, și numai a acestora.

Dar a lua o măsură de principiu și atât de generală înseamnă a exagera mijloacele de prevenire, până acolo încât să desființezi drepturile și libertățile.

Toată problema este a menține liniștea, fără a desființa libertatea.

Universitatea, în loc să interzică studenților accesul la viața politică, ar trebui, dimpotrivă, să fie bucuroasă că aceștia își fac din vreme educația politică de care au nevoie pentru ca mâine să regenereze, cu prospețimea și caracterul lor de oameni noi, cadrele oamenilor politici, în care au pătruns toți nechemății.

Nu ne închipuim cum școala cea mai înaltă de la Iași crede că face educație cetățenească studenților, oprindu-i de la amestecul lor în preocupările politice și infiltrându-le ideea că ele ar fi mai prejos de aspirațiunile unui cetățean luminat.

CRITON

„Atitudinea” I, 1, 5 aug. 1933, p. 1

Proletariatul intelectual

Sub titlul *La grande pitié de la jeunesse française*, d-l Herriot publică în „Marianne” un articol despre grava problemă a înmulțirii titraților care nu pot fi utilizați.

La noi s-a vorbit adesea de aceeași chestiune, însă sporadic.

Astăzi, când barourile sunt supraîncărcate, când pentru același post în învățământ avem sute de competițiuni, când titrații își dispută până și ultimul loc de copist ș.a.m.d., acuitatea acestei probleme sociale depășește orice închipuire.

Sugestiv este cazul relatat de curând într-un articol al d-lui Trancu-Iași: un vagabond a fost reeducat și îndrumat ca să învețe. Elev admirabil, și-a câpătat diploma de învățător.

În acest moment, societatea și-a considerat rolul îndeplinit, iar tânărul în chestiune a ajuns să constate: „de-abia acum mor de foame”.



Pe când era decanul Facultății de litere, d-l Iorga – îngrijorat de primejdia proletarizării intelectualilor – a avertizat prin anunțuri, pe studenți despre cruda realitate că obținerea unei diplome universitare nu înseamnă dreptul la o slujbă, nici obligația pentru a găsi tineretului o ocupație.

Avocații au făcut o lege restrictivă, care însă nu s-a mai putut aplica, iar unele facultăți au mărit taxele.

Asociația licențiaților universitari și aceea a licențiaților Academiei de Comerț s-au născut din nevoia de a lupta pentru rezolvarea crizei prin care trec titrații.

Vorba este că inițiativele particulare trebuie să trezească o hotărâtă acțiune a forurilor oficiale.

Acțiune complexă și cuprinzătoare. Pentru care să fie întrebate toate asociațiile profesionale și studențești interesate.

Reformele învățământului să fie făcute, ca să evite, măcar pe viitor, proletarizarea intelectualilor. Legile administrative au și ele mijlocul de a mai atenua din gravitatea situației.

Dar toate acestea nu sunt suficiente.

Căci, încă o dată, să părăsim definitiv politica paleativelor.

E.

„Atitudinea”, I, 1, 5aug. 1933, p. 3
(Cronica socială)

Despre lucrări fără rost

Apare în această foaie un articol lung al cărui rost nu îl mai văd. Articolul este scris de mine și are drept obiect *Patul lui Procust* de Camil Petrescu. Povestea – nu se mai sfârșește odată? – a acestui articol este bine cunoscută lumii de culise literare în mijlocul cărora a produs chiar un oarecare scandal. Povestea, mult mai amuzantă decât articolul, este însemnată cu date precise, flori de stil, etțetera, într-o carte care fuge, fuge după un editor. (Editorul: premiul I la alergări.)

În acest articol critic, proorocisem scoaterea din circulație a slabului roman al lui Camil Petrescu. Deoarece, din motive care vor fi expuse, articolul a fost împiedicat, până astăzi, să apară, cartea a dispărut de pe ecranul preocupărilor literare și fără proorocirea mea.

Aceasta nu este decât o dovadă mai mult că proorocirea mea era adevărată. Dacă nu era adevărată, era neapărat necesar să apară, ca să violenteze, ca să brigheze, liniștita desfășurare a faptelor și a adevărului.

Dintr-un punct de vedere, aceasta mă bucură. Dintr-un alt punct de vedere, această mă întristează, pentru că (o! nu din vina mea!) proorocirea mea nu va mai apare decât – cum să zic? – retroactivă.

V-o prezint totuși ca model de intuire justă a valorii. Argumentele sunt cam complicate, e drept, și nu merg precis la țintă, cu alte cuvinte, trădează puțin intuiția – dar e suficient ca limpiditatea aceasta din urmă să reiasă. Dacă limpiditatea ei apare tuturora, și trebuie să apară – căci ferestrele există în mințile lectorilor români și e nevoie numai să ridicăm storurile –, explicațiile, discuția și alte coloane de carton sunt inutile. Sau arhitectura este solidă și coloanele de carton sunt inutile. Sau arhitectura nu este solidă și se prăbușește și cu coloanele.